

DABAS LIEGUMA “VISKŪŽU SALA” DABAS AIZSARDZĪBAS PLĀNS

Dabas liegums atrodas Ventspils rajona Usmas pagasta pašvaldības teritorijā.

Plāns izstrādāts laika periodam no 2005. gada līdz 2015. gadam

Izstrādātājs: SIA “AIS”

Projekta vadītāja: Dace Sāmīte

Ventspils
2004. gada oktobris

SIA "AIS"
Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

KOPSAVILKUMS

Dabas liegums "Viskūžu sala" atrodas Ventspils rajona Usmas pagastā. Lieguma kopējā platība ir 304 ha. Tas izveidots saskaņā ar LR MK 2004. gada 8. aprīļa noteikumiem Nr.266 "Grozījumi LR MK 1999. gada 15. jūnija noteikumos Nr.212 "Noteikumi par dabas liegumiem"". Dabas liegums iekļauts NATURA 2000 ES nozīmes īpaši aizsargājamo vietu sarakstā.

Dabas lieguma teritorijā konstatētas 32 sugas, kas iekļautas Latvijas īpaši aizsargājamo sugu sarakstā (MK 2000.g. 14.novembra noteikumi Nr.396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu"), 1 – zīdītāju suga, 20 – putnu sugas, 8 – sēkļaugu sugas, 3 – sūnu sugas. Tajā skaita 11 sugām likumdošana paredz mikroliegumu izveidošanu (MK 2001.g. 30.janvāra noteikumi Nr.45 "Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi"). Divas sūnu sugas - garsetas mēzija un spīdīgā āķīte, iekļautas Eiropas Savienības Biotopu direktīvas (Council Directive 92/43/EEC) 2. pielikumā. Deviņas no salā konstatētajām putnu sugām iekļautas Eiropas Savienības direktīvas par savvaļas putnu aizsardzību (Council Directive 79/409/EEC) 1. pielikumā – jūras ērglis, zivjērglis, mežirbe, dzērve, ūpis, apodziņš, pelēkā dzilna, melnā dzilna, mazais mušķērājs.

Salā konstatēti pieci Eiropas Savienības Biotopu direktīvas (Council Directive 79/43/EEC) 1. pielikumā minētie biotopi:

- sugām bagāta atmatu pļava (6270*);
- boreālie meži (9010*);
- purvaini meži (91D0*);
- melnalkšņaju staignāji (9080*);
- pārejas purvi un slīkšņas (7140*).

Dabas aizsardzības plānā sniegts teritorijas bioloģiskais un sociālekonomiskais raksturojums, apsaimniekošanas pasākumu plāns, kā arī individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projekts.

SIA "AIS"
Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

SATURS

IEVADS	5
I DAĻA. APRAKSTS	7
1.1. TERITORIJAS JURIDISKĀS SAISTĪBAS	7
1.1.1. Latvijas likumdošana	7
1.1.2. Starptautiskās saistības un Eiropas Savienības noteiktās saistības	8
1.1.3. Īpašuma tiesības	8
1.2. VISPĀRĒJĀ INFORMĀCIJA PAR TERITORIJU	9
1.2.1. Teritorijas atrašanās vieta, ģeogrāfiskās koordinātes	9
1.2.2. Esošais teritorijas zonējums	9
1.2.3. Teritorijas apsaimniekošanas infrastruktūra	9
1.2.4. Teritorijas aizsardzības un apsaimniekošanas īsa vēsture	9
1.2.5. Teritorijas kultūrvēsturiskais raksturojums	11
1.2.6. Kartogrāfiskais materiāls par teritoriju	12
1.3. TERITORIJAS FIZISKI ĢEOGRĀFISKAIS RAKSTUROJUMS	12
1.3.1. Klimats	12
1.3.2. Ģeoloģija un ģeomorfoloģija	12
1.3.3. Hidroloģija	13
1.3.4. Augsnes	13
1.4. TERITORIJAS BIOĻOĢISKAIS RAKSTUROJUMS	13
1.4.1. Flora	13
1.4.2. Fauna	15
1.4.3. Biotopi	16
1.5. TERITORIJAS SOCIĀLEKONOMISKAIS RAKSTUROJUMS	20
1.5.1. Demogrāfiskā analīze (iedzīvotāji, nodarbinātība)	20
1.5.2. Teritorijas izmantošanas veidi	20
1.6. IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS	21
II DAĻA. TERITORIJAS NOVĒRTĒJUMS	22
2.1. TERITORIJA KĀ VIENOTA DABAS AIZSARDZĪBAS VĒRTĪBA UN TO IETEKMĒJOŠIE FAKTORI	22
2.2. BIOTOPI KĀ DABAS AIZSARDZĪBAS VĒRTĪBA, TO SOCIĀLEKONOMISKĀ VĒRTĪBA UN TOS IETEKMĒJOŠIE FAKTORI	22
2.2.1. Pļavas	22
2.2.2. Meži un purvi	23
2.3. SUGAS KĀ DABAS AIZSARDZĪBAS VĒRTĪBA, TO SOCIĀLEKONOMISKĀ VĒRTĪBA UN TĀS IETEKMĒJOŠIE FAKTORI	24

SIA "AIS"
Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

2.4. TERITORIJAS VĒRTĪBU APKOPOJUMS UN PRETNOSTATĪJUMS	25
III DAĻA. TERITORIJAS SAGLABĀŠANAS MĒRĶI	26
3.1 TERITORIJAS APSAIMNIEKOŠANAS IDEĀLIE JEB ILGTERMIŅA MĒRĶI	26
3.2. TERITORIJAS APSAIMNIEKOŠANAS ĪSTERMIŅA MĒRĶIS PLĀNĀ APSKATĪTAJAM APSAIMNIEKOŠANAS PERIODAM	26
IV DAĻA. TERITORIJAS APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI	27
4.1. APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI	27
4.2. IETEICAMĀIS ZONĒJUMS	31
4.2.1. Regulējamā režīma zona	31
4.2.2. Dabas lieguma zona	31
V DAĻA. PLĀNA IEVIEŠANA UN ATJAUNOŠANA	32
5.1. PLĀNA IEVIEŠANAS PRAKTISKIE ASPEKTI	32
5.2. PLĀNA ATJAUNOŠANA	32
5.3. NEPIECIEŠAMIE GROZĪJUMI TERITORIJAS PLĀNOJUMOS	32
5.4. TERITORIJAS ROBEŽU MAIŅA	32
5.5. DABAS LIEGUMA "VISKŪŽU SALA" INDIVIDUĀLO AIZSARDZĪBAS UN IZMANTOŠANAS NOTEIKUMU PROJEKTS	33
PIELIKUMI	37

SIA "AIS"
Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

IEVADS

Dabas liegums "Viskūžu sala" atrodas Ventspils rajona Usmas pagastā. Lieguma kopējā platība ir 304 ha. Tas izveidots saskaņā ar LR MK 2004. gada 8. aprīļa noteikumiem Nr.266 "Grozījumi LR MK 1999. gada 15. jūnija noteikumos Nr.212 "Noteikumi par dabas liegumiem"". Dabas liegums iekļauts NATURA 2000 ES nozīmes īpaši aizsargājamo vietu sarakstā.

Viskūžu sala ir viena no lielākajām ezeru salām Latvijas teritorijā. Salas lielāko daļu klāj mežs, tā vienmēr bijusi mazapdzīvota, un tajā apgrūtināta mežizstrāde. Pateicoties tam, salā ir saglabājušies veci priežu meži, kuros sev mājvietu raduši jūras ērglis un zivjērglis. Šīm prasīgajām sugām barības bāzi nodrošina zivīm bagātais Usmas ezers.

Usmas ezera apkārtnē ir tūristu un atpūtnieku iecienīta vieta. Tādēļ samērā bieži Viskūžu salā sastopamas telšu nometnes un ugunskuru vietas. Salu apmeklē arī makšķernieki un ogotāji. Patreiz antropogēnais noslogojums ir viens no nozīmīgākajiem draudiem salas bioloģiskai daudzveidībai un galvenokārt reto putnu sugu eksistencei.

Dabas aizsardzības plāna galvenais uzdevums – saglabāt salas bioloģisko daudzveidību un ainavu, samazinot atpūtnieku pieplūdumu un ierobežojot saimniecisko darbību. Labiekārtojot ugunskura vietas un informējot apmeklētājus, ir iespējams rast kompromisu starp dabas aizsardzības un rekreācijas prasībām, tādēļ šajā plānā ietverti praktiski risinājumi.

Dabas aizsardzības plāns izstrādāts saskaņā ar 2002. gada 4. jūlija Vides aizsardzības un reģionālās ministrijas rīkojumu Nr.120 „Par ieteikumiem dabas aizsardzības plāna izstrādāšanai”. Ar Dabas aizsardzības pārvaldes direktora rīkojumu Nr. 29 tika izveidota dabas aizsardzības plāna uzraudzības grupa, kurā pieaicināti pārstāvji no Ventspils reģionālās vides pārvaldes, VAS „Latvijas Valsts meži”, Usmas pagasta padomes, Valsts meža dienesta, Dabas aizsardzības pārvaldes, kā arī privāto zemju īpašnieku pārstāvis.

Uzsākot darbu pie dabas aizsardzības plāna izstrādes Usmas pagasta padomes telpās 2004. gada 9. jūnijā tika sasaukta informatīvā sanāksme, uz kuru tika aicināti visi zemes īpašnieki un valsts iestādes, kuru pārziņā atrodas dabas liegums "Viskūžu sala". Tālāk darba gaitā tika organizētas trīs uzraudzības grupas sanāksmes, kuru gaitā tās dalībnieki tika informēti par plāna izstrādes gaitu un tika risināti jautājumi par apsaimniekošanas pasākumiem (1. pielikums). Uzraudzības grupu veidoja sekojoši cilvēki: Aija Ārgale, Edvīns Betmanis, Lienīte Feldmane, Lauris Ķemlers, Laura Nosova, Gendrihs Šķesters, Andris Veigulis.

Pēdējā uzraudzības grupas sēdē sasaukta 2004. gada 22. septembrī, kurā panākta vienošanās par izmaiņu ieviešanu plānā un gala versijas elektronisku nosūtīšanu uzraudzības locekļiem. Iepazīstoties ar dabas aizsardzības plāna gala versiju uzraudzības grupas locekļi vienbalsīgi nolēma jaunu uzraudzības grupas sēdi nerīkot.

Plānu izstrādāja S. Backāne, D. Sāmīte. Projekta vadītāja D. Sāmīte. Ar novērojumiem un atzinumiem plāna izstrādes gaitā piedalījās ornitologi J. Ķuze, J. Lipsbergs, V. Liepa, A. Petriņš, E. Račinskis, botāniķi V. Baroniņa I. Deniņa, S. Rūsiņa, D. Sāmīte. Vēsturisko informāciju un informāciju par salas

SIA "AIS"

Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

apsaimniekošanu sniedza Ventspils muzeja speciālists L. Sāmītis un Ventspils virsmežniecības Usmas mežniecības mežzinis A. Veigulis.

Plāna izstrādes gaitā izmantota Valsts vides aģentūras un EMERALD projekta informācija par īpaši aizsargājamo sugu un īpaši aizsargājamo biotopu atradnēm. EMERALD projekta ietvaros salu apsekoja sekojoši speciālisti: V. Baroniņa, V. Liepa, L. Salmiņa.

I DAĻA. APRAKSTS

1.1. TERITORIJAS JURIDISKĀS SAISTĪBAS

1.1.1. Latvijas likumdošana

Likums "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām" (1993., grozījumi 30.10.1997., 28.02.2002., 12.12.2002., 20.11.2003.) nosaka īpaši aizsargājamo dabas teritoriju sistēmu, to izveidošanas, saglabāšanas nodrošināšanas, finansēšanas kārtību;

LR MK 15.06.1999. noteikumi Nr.212 "Noteikumi par dabas liegumiem" (grozījumi 26.06.2001., 21.10.2003.; 08.04.2004.; 10.08.2004.; 30.11.2004.), nosaka dabas lieguma "Viskūžu sala" izveidošanu un robežu aprakstu;

LR MK 22.07.2003. noteikumi Nr.415 "Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi" (grozījumi 16.10.2004.) nosaka vispārējos aizsardzības un izmantošanas pamatprincipus visās īpaši aizsargājamo teritoriju kategorijās, arī dabas liegumos;

Sugu un biotopu aizsardzības likums (16.03.2000.) nosaka visā Latvijas teritorijā saistošas normas sugu un biotopu aizsardzībai;

LR MK 30.01.2001. noteikumi Nr.45 "Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi", nosaka mikroliegumu veidošanas kārtību, uzskaita sugas, kurām tie veidojami, kā arī paredz nozaru ekspertu apstiprināšanas kārtību;

LR MK 05.12.2000. noteikumi Nr.421 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu" ietver īpaši aizsargājamo biotopu sarakstu;

LR MK 14.11.2000. noteikumi Nr.396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu" (grozījumi 27.07.2004. Nr. 627) nosaka īpaši aizsargājamo sugu sarakstu un aizsardzības režīmu;

LR Zemkopības ministrijas 09.11.2001 instrukcija Nr. 7 "Meža biotopu, kuriem izveidojami mikroliegumi, noteikšanas metodika";

LR MK 13.03.2001. noteikumi Nr. 117 "Noteikumi par zaudējumu atlīdzību par īpaši aizsargājamo sugu indivīdu un biotopu iznīcināšanu vai bojāšanu"

Aizsargjoslu likums (05.02.1997., grozījumi 21.02.2002., 19.06.2003.) nosaka aprobežojumus Usmas ezera aizsargjoslā;

Meža likums (24.02.2000. grozījumi 13.03.2003.);

LR MK 08.05.2001. noteikumi Nr.189 "Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā" (grozījumi 26.02.2001.);

Medību likums (23.07.2003.) nosaka medību un medību saimniecības organizēšanu dzīvnieku skaita regulēšanas nolūkos;

Bioloģiskās daudzveidības nacionālā programma (apstiprināta LR MK 16.05.2000.) paskaidro Valsts politiku tuvākajos gados dabas aizsardzības jomā.

SIA "AIS"
Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

1.1.2. Starptautiskās saistības un Eiropas Savienības noteiktās saistības

Dabas lieguma "Viskūžu sala" teritorija iekļauta *Natura 2000* teritoriju tīklā (kods LV0529100). Tas ir vienots Eiropas aizsargājamo dabas teritoriju tīkls, kas veidots, pamatojoties uz Eiropas Padomes direktīvu 92/43/EEC "Par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību", ar mērķi nodrošināt dabisko biotopu saglabāšanu un aizsardzību.

Liegumā atrodas Eiropas Savienības Biotopu direktīvas (Council Directive 92/43/EEC) 1. pielikumā minētie biotopi (Kabucis, 2000) un 2. pielikumā minētā sūnu suga, kā arī Eiropas Savienības Putnu direktīvā (Council Directive 79/409/EEC) minētās sugas.

Viskūžu sala iekļauta Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā sarakstā (LV074 "Moricsala un Viskūžu sala").

1.1.3. Īpašuma tiesības

Dabas lieguma teritorijas lielākā daļa atrodas VAS "Latvijas valsts meži" valdījumā (86%). Īpašumu sadalījums lieguma teritorijā pēc piederības formas apskatāms 1. tabulā un 5. pielikumā.

1. tabula.

Īpašumu sadalījums pēc piederības formas

Īpašuma veids	Īpašnieks	Apsaimniekot ājs	Īpašuma nosaukums	Platība ha	Kadastra numurs
Valsts	Zemkopības ministrija	VAS "Latvijas valsts meži"		260	98740090004
Privātpašums	Edgars Bernis		"Āboliņi"	10.99	98740090008
	Edvīns Betmanis		"Pārupji"	2.22	98740090001
	Edvīns Betmanis		"Pārupji"	12.06	98740090009
	Edvīns Betmanis		"Pārupji"	2.10	98740090002
	Edvīns Betmanis		"Pārupji"	3.10	98740090003
	Benita indriksone		"Bukkārkli"	1.80	98740090010
	Helga Grieze		"Viskūži"	2.13	98740090011
		Līga Lemberga	"Medņi"	9.60	98740100068

SIA "AIS"
Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

1.2. VISPĀRĒJĀ INFORMĀCIJA PAR TERITORIJU

1.2.1. Teritorijas atrašanās vieta, ģeogrāfiskās koordinātes

Lieguma teritorijā iekļauta Usmas ezera sala - Viskūžu sala, kura atrodas Ventspils rajona Usmas pagastā, un iekļaujas Kursas zemienes Ugāles līdzenumā (Eipurs, 1998). Sala aizņem 304 ha un ir lielākā Latvijas ezeru sala (1. attēls), tās garums ir 3 km, bet platums 1.5 km.

Dabas lieguma ģeogrāfiskās koordinātes: X 338500, Y 38900 Latvijas koordinātu sistēmā.

1.2.2. Esošais teritorijas zonējums

Dabas liegumam līdz šim nav izstrādāts teritorijas zonējums.

1.2.3. Teritorijas apsaimniekošanas infrastruktūra

Dabas lieguma "Viskūžu sala" pārvaldi realizē Ventspils rajona Usmas pagasta pašvaldība. Teritorijas pārvaldi koordinē Dabas aizsardzības pārvalde.

Lieguma aizsardzības un izmantošanas noteikumu ievērošanas kontroli īsteno Ventspils reģionālā vides pārvalde un Vides valsts inspekcija.

Lieguma teritorijas lielākā daļa atrodas VAS "Latvijas valsts meži" valdījumā un to apsaimnieko Ziemeļkurzemes mežsaimniecības Usmas iecirknis. Mežizstrādes tiesības var tikt iegūtas tikai izsoles rezultātā. Ventspils virsmežniecības Usmas mežniecība pilda uzraudzības funkcijas visos lieguma mežos. Pamatojoties uz līgumu par medību tiesību nomu, medību tiesības lieguma platībā izmanto mednieku kolektīvs "Plučī".

Uz salas atrodas viena dzīvojamā māja un vairāki ēku pamati. Patreiz sala nav apdzīvota, vienīgi vasaras sezonā saimniecībā "Pārupji" dzīvo atpūtnieki.

Uz salu iespējams nokļūt ar laivu, bet ziemas periodā ar automašīnu vai kājām. Tuvākā apdzīvotā vieta salai ir Amjūdze, no kuras Viskūžu salu atdala Amjūdzupe.

1.2.4. Teritorijas aizsardzības un apsaimniekošanas īsa vēsture

Dabas liegums izveidots 2004. gada 8. aprīlī (LR MK 2004. gada 8. aprīļa noteikumi Nr.266 "Grozījumi Ministru kabineta 1999. gada 15. jūnija noteikumos Nr. 212 "Noteikumi par dabas liegumiem").

Līdz īpaši aizsargājamās teritorijas statusa iegūšanai sala tika apsaimniekota atbilstoši Latvijas republikas normatīvajiem aktiem. Pēdējo desmit gadu laikā uz salas veikta tikai mežizstrāde (kopšanas circes) gan valsts, gan privātajos mežos.

SIA "AIS"
Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

1. attēls.

1.2.5. Teritorijas kultūrvēsturiskais raksturojums

Viskūžu salas vēsturiskā izpēte nav veikta, bet tās kultūrvēsturiskais raksturojums cieši sasaistās ar Usmas ezera apkārtni.

Sākotnējā Usmas ezera apkārtnes un salu apdzīvotība saistāma ar vidējā mezolīta laika periodu (9 000 – 4 000g.p.m.ē.), kad šeit apmetas uz dzīvi pirmie mednieku, zvejnieku un vācēju kopienu pārstāvji. Par šīs teritorijas intensīvu apdzīvotību un izmantošanu liecina arheoloģiskie pētījumi un savrupatradumi. 1983. gadā pētīta Košķenu vidējā mezolīta apmetne, kura atrodas Engures upes iztekas kreisajā pusē (atklāta 1978. gadā), kurā atrasti krama darbarīki un nazis, kurš darināts no cūkas ilkņa. Netālu no Košķenu apmetnes iespējams atrodas akmens laikmeta apmetne, kurā atrasti septiņi akmens un kaula rīki. Savukārt pie "Gaiļu" mājām atrasts neolīta (4 000 – 1 700g.p.m.ē.) kapļveida akmens cirvis, kurš raksturīgs Skandināvijai, bet pie "Cīruļu" mājām strautiņā - akmens cirvis un kalts.

Par Usmas apdzīvotību pirms krustnešu iebrukuma un Vācu ordeņvalsts izveides (13.gs.) liecina nostāsti par svētbirzi uz Moricsalas. Nostāstā teikts, ka zemnieks uz salas nocirtis ozolu un pārvedis mājās. Mājās ozolu zemnieks sacirtis malkā un iekurinājis pirti. Līdzko pirts bijusi iekurta, tā sacēlies spēcīgs negaiss un zibens saspēris pirti. Iespējams sākotnējais Moricsalas nosaukums bijis Zivju sala, bet tagadējo nosaukumu tā ieguvusi pavisam nesenā pagātnē, kad 1722. gadā krievu karaspēks uz salas ielenca Polijas karaļa Augusta II ārlaulības dēlu, Saksijas grāfu Moricu. Krievu nometne bijusi ierīkota iepretī salai esošajā lielgabalkalnā (dižgabalkalnā), pie kura esot pat nogrimis viens lielgabals.

19. gs. pateicoties Krievijas impērijas saimnieciskajam uzplaukumam notiek intensīva Usmas apkārtnes izmantošana, pamatā tie ir mežu resursi – koksne un darva. Laika posmā līdz I. pasaules karam tiek intensīvi izcirsti meži koku eksportam uz rietumiem, mežu īpašnieki ir Baltijas muižniecība, kuru bagātākie pārstāvji šajā apvidū bija fon Bēru dzimta. Papildus intensīvai mežsaimniecībai Usmas apkārtņē notiek arī darvas tecināšana, par ko liecina Usmas ezera dienvidos saglabājušies darvas ceplā pamati. I. pasaules kara laikā – vācu okupācijas režīmā (1915.-1918.) notiek pilnīgi nekontrolēta mežu izsaimniekošana.

Pirmās brīvvalsts laikā (1918.-1940.) Usmas mežu saimnieciskā nozīme krītas, jo stabila mežsaimniecības attīstībai traucē lielais privātīpašumu skaits un Krievijas dempinga politika. Mežu izmanto pārsvarā malkas un būvmateriālu sagādei. Pļavas pārsvarā tiek noganītas un pļautas. Lopi uz salām tika transportēti ar plostiem.

II. pasaules kara laikā atsākas plaša un neregulēta mežu resursu izmantošana Vācijas valsts saimnieciskajām, okupācijas iestāžu un armijas vajadzībām.

Zvejniecība ezerā ir notikusi visos laikos. No viduslaikiem līdz pat 19. gs. (kad 1817. gada 25. augustā Kurzemē atceļ dzimtbūšanu) pie ūdeņiem dzīvojošajiem zemniekiem daļa nodevu mužai bija jāmaksā zivīs. Savukārt rūpnieciskā nozveja Usmas ezerā sākas pēc II. pasaules kara.

Pagājušajā gadsimtā Viskūžu salā atradušās divas saimniecības "Pārupji" un "Upmaļi", kuru īpašnieki, lai nodrošinātu iztiku, nodarbojušies ar zvejniecību un mājlopu turēšanu.

SIA "AIS"
Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

1.2.6. Kartogrāfiskais materiāls par teritoriju

Plāna izstrādē izmantoti šādi kartogrāfiskie materiāli –

- Mežaudžu plāni mērogā 1:15 000 (Mežierīcības institūts, 1995);
- Mežu daļplāni mērogā 1:10 000 (Mežierīcības institūts, 1995);
- Valsts zemes dienesta ortofotokarte mērogā 1:10 000 (1998);
- Topogrāfiskā karte mērogā 1:50 000 (LR Valsts zemes dienesta Kartogrāfijas pārvalde, 2001);
- Nekustamā īpašuma valsts kadastra reģistrs (stāvoklis uz 28.05.2003.);

1.3. TERITORIJAS FIZISKI ĢEOGRĀFISKAIS RAKSTUROJUMS

1.3.1. Klimats

Klimats mēreni vēss līdz mēreni silts un vidēji mitrs. Palielināts nokrišņu daudzums – 700-800 mm, jo Ugāles līdzenums brīvi pieejams rietumu vējiem un izcilņi sekmē nokrišņu veidošanos. Siltajā periodā ir aptuveni 450-500 mm, aukstajā – aptuveni 250 mm nokrišņu. Gada vidējā temperatūra 5.5-5.8°C, janvārī no - 3.5 līdz - 4.2°C, jūlijā aptuveni 16.5°C. Bez sala periods ilgst no 133 līdz 145 dienām. Pēdējās pavasaras salnas gaisā 10.-15. maijs, pirmās rudens salnas ap 5.-10. oktobri. Sniega segas biezums līdz 18 cm, tā saglabājas līdz 90 dienām (Zelčs, 1998). Rietumlatvijas ezeri labas ziemas apstākļos aizsalst novembra sākumā, ledus sega saglabājas 4 mēnešus (Avotiņa, 1984).

Visos gadalaikos izņemot pavasari, vidējā ūdens temperatūra ezerā ir mazliet augstāka nekā gaisa temperatūra, kas uz salas nosaka nedaudz maigākus klimatiskos apstākļus, nekā uz sauszemes.

1.3.2. Ģeoloģija un ģeomorfoloģija

Viskūžu sala ietilpst Rietumlatvijas zemienes glaciomorfoģenētiskajā rajonā, kurā labi izteikts pamatiežu, reizēm arī vecāku kvartāra nogulumu cokols, pēdējā apledošanas morēnas biezums neliels, vietām plešas morēnas vai limnoglaciālie līdzenumi (Eberhards, 1984). Kvartāra nogulumu biezums ir 10 – 20 m. Savukārt pēc ģeomorfoloģiskās rajonēšanas sala ietilpst Piejūras zemienes ģeomorfoloģiskā rajona Baltijas piekrastes apvidā (Āboltiņš, Zelčs 1995). Fizioģeogrāfiskajā rajonēšanas sistēmā Usmas ezers iekļauts Kursas zemienes dabas rajona Ugāles līdzenuma dabas apvidū (Ramans, Zelčs, 1995).

Ugāles līdzenums pārsvarā ir lēzeni viļņots, vietām vidēji viļņots un plakans līdzenums. Reljefa saposmojums parasti ir 2-10 m. Virsmas saposmojumu pārsvarā veido ledāja un tā kušanas ūdeņu baseinu krasta veidojumi, senās deltas, iekšzemes kāpas un lokālie pamatiežu paaugstinājumi, kas sakarā ar nelielo kvartāra nogulumu segas biezumu labi atspoguļojas mūsdienu reljefā (Zelčs, 1998).

Usmas ezers ir Baltijas ledus ezera palieka, kurš iespējams kādreiz bijis šī ezera līcis, no kura, ūdenslīmenim pamazām pazeminoties, izveidojies tagadējais ezers

Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

(Brūderis, Lukss, 1991). Ezera apkārtnē leduslaikmeta beigu posmā un pēcduslaikmetā atradās zem Baltijas ledus ezera ūdeņiem un tāpēc virsmai raksturīga smiltāju mija ar pārskalotas morēnas limnoglaciālas (ledāju uzstādinātu ezeru nogulumu) vai fluvioglaciālas (nogulumu, kurus veido ledāju kušanas ūdeņu straumes) cilmes līdzenumiem virspamatiežu pacēlumiem (bijušās Baltijas ledus ezera salas). Pamatiežu virsma ir zema, maz saposmota (apmēram 10 m v.j.l.) un zemes virspusē gandrīz neatsedzas. Apkārt ezeram atrodas pauguraine un iekšzemes kāpas. Krasti pārsvarā lēzeni, stingri un smilšaini, netālu no ūdensmalas paceļas 3-5 m augsta nogāze. Ezers pēc konfigurācijas ir līcains ar komplicētu krasta līniju, ezerā iestiepjas vairākas pussalas un sauszemes ragi. Ezerdobe ļoti nelīdzena, daudz bedru un sēkļu. Ezera vidējais dziļums ir 5.4 m, bet lielākais dziļums 27.0 m – dziļa bedre ar stāvām malām, tā sauktā Kapkrāsns. Īpaši stāvas dibena nogāzes ir 200 m platajā šaurumā starp Viskūžu salu un krastu – tā saucamajā Amjūdzipē (Eipurs, 1998).

Viskūžu salas reljefu veido uzkalniņi (tās augstākā daļa atrodas 16-18 m virs ezera vidējā līmeņa) un purvainas ieplakas starp tiem (Avotiņa, 1998).

No ainavrajonēšanas viedokļa (iedalījums ainaviskos kompleksos, kas atšķiras pēc dabas apstākļiem un cilvēka darbības izpausmēm) dabas liegums atrodas Ventaszemes ainavzemes Usmas ezeraines ar Stendes mežaines ainavapvidā (Ramans, 1994).

1.3.3. Hidroloģija

Viskūžu sala atrodas Usmas ezerā (platība bez salām 37.2 km), kurš iekļaujas Irbes lielbaseinā (Eipurs, 1998). Usmas ezerā ietek 10 upes (Tīrukšupe, Godele, Melncelma, Meķupe, Sērža, Ostupe, Baņģava, Struncene, Riekte, Kāņupe), daudz grāvju un strautu. No ezera iztek tikai viena upe – Engure. Ūdenslīmeņa svārstības gada laikā parasti nepārsniedz 1 m.

Viskūžu salas ūdeņus savāc neliela upīte, kura vasaras periodā izžūst.

1.3.4. Augsnes

Liegums ietilpst Piejūras smilšainās zemienes augšņu rajona Ventspils apakšrajonā (Āva, 1994). Augsnes veidojušās uz smilšu cilmiežiem un dominē tipiskā podzola augsnes, pēc starptautiskās augsnes klasifikācijas sistēmas FAO – podzols.

Salas sausieņu meži aug uz minerālaugsnēm, kurās nav vērojams pārlieds mitrums arī slapjās vasarās. Liekais ūdens iesūcas augsnes cilmiežu dziļākajos slāņos vai arī noplūst pa virsējiem augsnes horizontiem uz zemākām vietām. Uz smilšainajām podzolētajām augsnēm galvenokārt izvietojušies sausie priežu meži.

1.4. TERITORIJAS BIOLOĢISKAIS RAKSTUROJUMS**1.4.1. Flora*****Paparžaugi un sēkļaugi***

Neskatoties uz to, ka pavisam netālu atrodas Moricsalas rezervāts, kurā floras pētījumi veikti jau pagājušā gadsimta sākumā, Viskūžu salā šādi pētījumi nav veikti.

Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

Plašāka informācija par aizsargājamiem augiem tika iegūta 2003. gadā EMERALD projekta ietvaros. Salas apsekošanu veica Valda Baroniņa un Liene Salmiņa. Tika konstatētas 6 īpaši aizsargājamās augu sugas (2. tabula): Fuksa dzegužpirkstīte *Dactylorhiza fuchsii*, stāvlapu dzegužpirkstīte *D. incarnata*, plankumainā dzegužpirkstīte *D. maculata*, Rusova dzegužpirkstīte *D. russowii*, palu grīslis *Carex paupercula*, sirdsveida divlape *Listera cordata*. No reto un īpaši aizsargājamo augu sugu viedokļa vērtīgākā teritorija ir salas centrs ar purviņu un pieguļošajām mežaudzēm, kurās konstatētas tādas Latvijā reti sastopamas retas grīšļu sugas kā divmāju grīslis *Carex dioica*, aireņu grīslis *C. loliaceae*, blusu grīslis *C. pulicaris*.

Veicot salas apsekošanu, dabas aizsardzības plāna izstrādes gaitā, papildus tika konstatētas divas īpaši aizsargājamas augu sugas: gada staipekņis *Lycopodium annotinum* un smaržīgā naktsvijole *Platanthera bifolia*.

Apsēkotās aizsargājamo augu atradnes ir labā stāvoklī un patreiz tās nav būtiski apdraudētas. Līdz šim salas teritorijā nav konstatēta neviena no paparžaugu un sēklaugu sugām, kuras minētas Eiropas Savienības Biotopu direktīvas (Council Directive 79/43/EEC) 2. pielikumā.

2. tabula

Īpaši aizsargājamas augu sugas dabas liegumā "Viskūžu sala"

Suga latīniski	Suga latviski	Apdraudētības kategorija LSG	Īpaši aizsargājama suga ¹	Sugai jāveido mikroliegums ²	ES Biotopu Direktīvas suga ³
<i>Carex paupercula</i> Michx.	palu grīslis	2	*	*	
<i>Dactylorhiza fuchsii</i> (Druce) Soó	Fuksa dzegužpirkstīte	4	*		
<i>Dactylorhiza incarnata</i> (L.) Soó	stāvlapu dzegužpirkstīte	4	*		
<i>Dactylorhiza maculata</i> (L.) Soó	plankumainā dzegužpirkstīte	4	*		
<i>Dactylorhiza russowii</i> (Klinge) Holub	Rusova dzegužpirkstīte	4	*	*	
<i>Listera cordata</i> (L.) R.Br	sirdsveida divlape	3	*		
<i>Lycopodium annotinum</i> L.	gada staipekņis	4	**		
<i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich.	smaržīgā naktsvijole	4	*		
<i>Hamatocaulis vernicosus</i> (Mitt.) Hedenäs	spīdīgā āķīte		*		*
<i>Meesia longiseta</i> Hedw.	garsetas mēzija		*		*
<i>Paludella squarrosa</i> (Hedw.) Brid.	spurainā dzīparene		*		

LSG Latvijas Sarkanā grāmata

¹ LR MK 14.11.2000. noteikumi Nr.396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu" (grozījumi 27.07.2004. Nr. 627)

² LR MK 30.01.2001. noteikumi Nr.45 "Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi"

³ Eiropas Savienības Biotopu direktīvas (Council Directive 79/43/EEC) 2. pielikums

** ierobežoti izmantojamā īpaši aizsargājamā suga

SIA "AIS"
Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

Sūnas

Viskūžu salā 1913. gadā konstatēta Latvijas teritorijā reti sastopama sūnu suga garsetas mēzija *Meesia longiseta*. Dabas lieguma teritorija ir viena no trim patreiz zināmajām šīs sūnas atradnēm Latvijā (2003. gadā EMERALD projekta ietvaros šī suga uz salas netika konstatēta). No īpaši aizsargājamām sūnu sugām lieguma teritorijā papildus konstatētas spīdīgā āķīte *Hamatocaulis vernicosus* un spurainā dzīparene *Paludella squarrosa*.

Kopumā salas teritorijā pateiz konstatētas trīs Latvijā īpaši aizsargājamās sūnu sugas (2. tabula) un divas no tām (garsetas mēzija un spīdīgā āķīte) iekļautas minētās Eiropas Savienības Biotopu direktīvas (Council Directive 79/43/EEC) 2. pielikumā.

1.4.2. Fauna

Mežu fauna ir nabadzīga. To pārstāv bieži sastopamas un sausiem priežu mežiem raksturīgas sugas. No medījamiem dzīvniekiem sastop briežus, cūkas, stirnas, bebrus, lapsas, jenotus, āpšus, caunas, zaķus. Dažreiz ziemas periodā novērotas vilku pēdas, kas liecina par to, ka salu pastāvīgi tas neapdzīvo, bet dažreiz tajā ieklejo. Vilks Latvijā iekļauts ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstā.

Pēc LU Bioloģijas institūta Ornitoloģijas laboratorijas sniegtajām ziņām Viskūžu salā un tai piegulošajā akvatorijā reģistrētas 94 putnu sugas, no kurām 16 sugu ligzdošana pierādīta un vēl 69 sugu ligzdošana iespējama, bet 9 sugas sastaptas uzturoties un barojamies salā vai tuvējos ūdeņos (2. pielikums). No kopējā konstatēto putnu skaita 21 suga ir īpaši aizsargājama, bet 18 sugas iekļautas Eiropas Savienības Putnu direktīvas (Council Directive 79/409/EEC) I pielikumā.

Salas teritorijā ligzdo sekojošas Latvijā īpaši aizsargājamās un Eiropas Savienības Putnu direktīvas (Council Directive 79/409/EEC) I pielikumā minētās putnu sugas – lielais dumpis *Botaurus stellaris*, ūpis *Bubo bubo*, jūras ērglis *Haliaeetus albicilla*, zivjērglis *Pandion haliaetus*, pelēkā dzilna *Picus canus*, melnā dzilna *Dryocopus martius*, mazais mušķērājs *Ficedula parva*, apodziņš *Glaucidium passerinum*, dzērve *Grus grus*, mežirbe *Bonasa bonasia* (ierobežoti izmantojamā īpaši aizsargājamā suga) (3. tabula).

No bieži sastopamajiem putniem salā konstatēti ligzdojam - kajaks *Larus canus*, lauku balodis *Columba palumbus*, dzeguze *Cuculus canorus*, dižraibais dzenis *Dendrocopus major*, peļkājīte *Prunella modularis*, dziedātājstrazds *Turdus philomelos*, pelēkais mušķērājs *Muscicapa striata*, purva zīlīte *Parus palustris* un lielā zīlīte *Parus major*.

SIA "AIS"
Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

3. tabula.

Retās un īpaši aizsargājamās putnu sugas dabas liegumā "Viskūžu sala"

Suga latīniski	Suga latviski	Apdraudētības kategorija LSG	Īpaši aizsargājama suga ¹	Sugai jāveido mikroliegums ²	ES Putnu Direktīvas suga ³
<i>Botaurus stellaris</i>	lielais dumpis L	3	*	*	*
<i>Ciconia nigra</i>	melns stārķis	3	*	*	*
<i>Ciconia ciconia</i>	baltais stārķis		*		*
<i>Cygnus cygnus</i>	ziemeļu gulbis	3	*	*	*
<i>Mergus merganser</i>	lielā gaura	2	*	*	
<i>Pernis apivorus</i>	ķīķis		*		*
<i>Haliaeetus albicilla</i>	jūras ērglis L	1	*	*	*
<i>Circus aeruginosus</i>	niedru lija		*		*
<i>Pandion haliaetus</i>	zivjērglis L	3	*	*	*
<i>Bonasia bonasia</i>	mežzirbe L		**		*
<i>Grus grus</i>	dzērve L	3	*		*
<i>Larus ridibundus</i>	lielais ķīris		*	*	
<i>Bubo bubo</i>	ūpis L	1	*	*	*
<i>Glaucidium passerinum</i>	apodziņš L	4	*	*	*
<i>Jynx torquilla</i>	tītiņš		*		
<i>Picus canus</i>	pelēkā dzilna L		*		*
<i>Dryocopus martius</i>	melnā dzilna L		*		*
<i>Locustella luscinioides</i>	Seivi ķauķis	3	*		
<i>Ficedula parva</i>	mazais mušķērājs L		*		*
<i>Lanius collurio</i>	brūnā čakste		*		*

LSG Latvijas Sarkanā grāmata

¹ LR MK 14.11.2000. noteikumi Nr.396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu" (grozījumi 27.07.2004. Nr. 627)

² LR MK 30.01.2001. noteikumi Nr.45 "Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi"

³ Eiropas Savienības Putnu direktīva (Council Directive 79/409/EEC)

L uz salas vai tās piekrastē ligzdojošās putnu sugas

** ierobežoti izmantojamā īpaši aizsargājamā suga

1.4.3. Biotopi

Viskūžu sala ietilpst Piejūras ģeobotāniskajā rajonā (Kabucis, 1997), kas raksturojas ar savdabīgām veģetācijas iezīmēm, ko galvenokārt nosaka Baltijas jūras tuvums.

Lieguma teritorijai raksturīgi sauso priežu mežu, pļavu un pārejas purvu biotopi, nelielā platībā sastopami mitri bērzu, melnalkšņu meži, meža ceļi, piekrastes niedrāji, slīkšņas (6. pielikums).

Salā konstatēti vairāki Eiropas Savienības Biotopu direktīvas (Council Directive 79/43/EEC) 1. pielikumā minētie biotopi (4. tabula).

SIA "AIS"
Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

4. tabula.

Dabas liegumā "Viskūžu sala" konstatētie ES Biotopu direktīvas biotopi

Biotopa nosaukums	Platība (ha)	% no lieguma teritorijas
Sugām bagāta atmatu pļava (kods 6270*)	0.4	0.1
Boreālie meži (kods 9010*)	100	32.9
Purvaini meži (kods 91D0*)	8.3	2.7
Melnalkšņu staignāji (kods 9080*)	4.3	1.4
Pārejas purvi un slīkšņas (kods 7140)	7.5	2.5
Kopā:	120.5 ha	39.6%

Pļavas

Pļavas lieguma teritorijā aizņem 15 ha, jeb 5%. Zālāju veģetācija sastopama ap esošām un bijušām mājvietām, bet neliels zāļu purviņš atrodas salas ziemeļrietumu ragā.

Lielākās dabisko zālāju platības sastopamas bijušajā Pārūpju īpašumā. Visizplatītākās tur ir sausas kāpu pļavas ar liektās sariņsmilgas *Lerchenfeldia flexuosa* sabiedrību – E.1.1.3. (pēc Latvijas biotopu klasifikatora (Kabucis, 2001)) (teritorijas ziemeļrietumu daļā), kā arī vecas atmatas – E.2.2. Liektās sariņsmilgas *Lerchenfeldia flexuosa* sabiedrības augu sugām ļoti nabadzīgas, lielākais segums ir sariņsmilgai, vietām arī lauku zemzālītei *Luzula campestris*, mazajai mauragai *Pilosella officinarum* un aitu auzenei *Festuca ovina*. Atmatas pakāpeniski pārvēršas par atmatu pļavām (sāk dominēt parastā smaržzāle *Anthoxanthum odoratum*, parastā smilga *Agrostis tenuis*, ieviešas dzirkstelīte *Dianthus deltoides*, parastā ziepenīte *Polygala vulgaris* u.c.), bet joprojām sugu sastāvs nabadzīgs, vietām dominē tipiska atmatu suga ložņu vārpata *Elytrigia repens*, bet dabisko zālāju sugu nav daudz, arī zelmeņa struktūra vēl saglabā atmatu pazīmes.

Tuvāk ezera krastam samērā lielu platību aizņem mitra parastās vīgriezes *Filipendula ulmaria* pļava – E.3.2.6., kas kādreiz bijusi ganīta (vēl saglabājušies aploka mieti). Pašlaik floristiskā daudzveidība tur niecīga, jo visu pārņēmusi ekspansīvā vīgrieze. Šim biotopam rietumu pusē piekļaujas vēl viens mitru pļavu biotops ar ciņusmilgu *Deschampsia cespitosa* un parasto skareni *Poa trivialis* – E.3.2. kā dominējošām sugām. Arī tas floristiski vienmuļš. Netālu no mājas ir ar kalmi *Acorus calamus* aizaudzis neliels dīķītis – M.2., brīva ūdens virsma tajā nav saglabājusies.

Sugām nedaudz bagātāka un ar tipiskāku dabiska zālāja struktūru ir pūkainās pļavauzītes *Helictotrichon pubescens* pļava – E.2.3.2. ezera krasta nogāzē mājas dienvidrietumu pusē un tāda pati pļava teritorijas pašā dienvidaustrumu malā. Dominē pūkainā pļavauzīte *Helictotrichon pubescens*, nedaudz piejaukumā ir pļavas lapsaste *Alopecurus pratensis* un ciņusmilga *Deschampsia cespitosa*.

Floristiski nozīmīgākais dabisko zālāju fragments ir sugām bagāta atmatu pļava, kas saglabājusies teritorijas ziemeļu daļā. Tur sastopamas daudzas neielabotu zālāju indikatorsugas — parastā ziepenīte *Polygala vulgaris*, zemā raudupe *Scorzonera humilis*, dzirkstelīte *Dianthus deltoides*, parastais vizulis *Briza media*, gaiļbiksīte *Primula veris*, spradzene *Fragaria viridis* u.c. Kontaktjoslā ar mitro zālāju biotopiem konstatēta naktsvijole *Plathanthera sp.* (sugu nebija iespējams noteikt, jo ziedi bija nosaluši). Biotops atbilst ES aizsargājama biotopa "Sugām bagāta atmatu pļava" (kods 6270*) definīcijai pēc sugu sastāva, taču ir ļoti nelielā platībā un sliktā stāvoklī.

Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

Visā teritorijā mikroreljefs ļoti nelīdzens, izteiktus ciņus veido ciņusmilga un vecā kūla, kā arī mežacūku rakumi. Kopumā visas dabisko zālāju platības ir stipri pārveidotas, sugu sastāvs degradēts, konstatētas tikai divas aizsargājamas augu sugas – Fuksa dzegužpirkstīte *Dactylorhiza fuchsii* (visā teritorijā vairāk nekā 20 eksemplāri mitro pļavu nomalēs un grāvjos) un naktsvijole *Platanthera sp.*, kuras 4 eksemplāri konstatēti sugām bagātas atmatu pļavas kontaktjoslā ar mitro parastās vīgriezies un ciņusmilgas pļavu.

Saimniecības "Medņi" teritorijā aizsargājami pļavu biotopi nav konstatēti. Lielu teritorijas daļu aizņem vecas atmatas – E.2.2., kurās sugu daudzveidība niecīga, arī veģetācijas struktūra vēl neatbilst pļavu biotopiem. Nelielu teritoriju šajā īpašumā aizņem sugām nabadzīgas, sausas kāpu pļavas ar liekto sariņsmilgu – E.1.1.3.

Salas ziemeļrietumu ragā – Bakstragā izveidojies neliela slapja pļava - zāļu purviņš – E.4.1.1., kurā dominē necilā ciesa *Calamagrostis neglecta*, slaidais grīslis *Carex acuta*, dzelzszāle *Carex nigra* un purva vārnkāja *Comarum palustre*. Atklātās lauces mijas ar pelēkā kārkla puduriem, kuri sedz aptuveni 30% no pļavas.

Saimniecību "Pārupji" un "Āboliņi" teritorijā, ezera krastā sastopama zilā lupīna *Lupinus angustifolius*. Šī augu suga Latvijā atzīta par invazīvu svešzemju sugu, kuras izplatīšanos jāierobežo, jo tā strauji izplatās un nomāc savvaļas augus. Tādēļ lieguma teritorijā šī suga jāiznīcina, lai tā neradītu draudus apkārt esošajiem dabiskajiem biotopiem un sēklas nenonāktu uz citām ezera salām.

Kopējās bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai Viskūžu salā zālāju biotopus vēlams atjaunot un turpmāk veikt regulāru apsaimniekošanu. Tomēr zālāju biotopi salā nav saglabājušies tādā stāvoklī, lai to apsaimniekošana un saglabāšana būtu izvirzāma kā prioritārs pasākums.

Meži

Meži lieguma teritorijā aizņem 279 ha (92 %). Lielākā daļa lieguma mežu (78 %) pieskaitāma sausieņu mežu augšanas apstākļu tipam – F.1.1., un pārstāv Eirāzijas boreālo skujkoku mežu subokeānisko un subkontinentālo sektoru. Meži aug vidēji auglīgās augsnēs, kuras veido smilts cilmiezis. Šāda tipa mežos notiek intensīva vielu aprīte, nobiru biežums vidēji 5 cm, tās sadalās ātri, bet izskalojas vidēji ātri (Liepa, 2003).

Lieguma teritorijā ir veikta dabisko meža biotopu (turpmāk tekstā DMB) inventarizācija. DMB ir ekoloģiski vērtīga vieta mežā, kur dažādu apstākļu kopums nodrošina retu un apdraudētu augu un dzīvnieku sugu klātbūtni. Patreiz lieguma teritorijā izdalīti 2 DMB (5. tabula), kas aizņem tikai 1 % no mežu platības un atbilst skuju koku meža biotopam. Tādas mežu platības, kuras atbilst dabiskam skuju koku meža biotopam salas teritorijā ir daudz vairāk, tie ir ļoti veci un pieskaitāmi Eiropas Savienībā aizsargājamam biotopam – "Boreālie meži" (kods 9010*) un to platība varētu būt aptuveni 100 ha, jeb 36% no lieguma mežiem.

5. tabula.

Dabisko meža biotopu saraksts

Nr.p.k.	Kvartāls	Nogabals	Platība ha
Ventspils virsmežniecība Usmas mežniecības			
1.	108	4	1.2
2.	108	5	1.6

Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

Viskūžu salā sastopami vienpadsmit meža augšanas apstākļu tipi. Dominējošie ir damaksnis, mētrājs un lāns, kuri lieguma teritorijā izplatīti vienmērīgi.

Mētrāja (75.4 ha), lāna (41.6 ha) un damakšņa (100.8 ha) tipa meži kopumā aizņem 75 % no salas mežu platībām. Mežsaimnieciskā darbība pārsvarā skārusi audzes salas rietumu krastā, un kuras nav sasniegušas 100 gadu vecumu. Zemsedzē dominē sīkkrūmi – sila virsis *Calluna vulgaris*, brūklene *Vaccinium vitis-idaea*, mellene *Vaccinium myrtillus*, bieži sastopami lakstagi – liektā sariņsmilga *Lerchenfeldia flexuosa*, pļavas nārbulis *Melampyrum pratense*, parastā ērgļpaparde *Pteridium aquilinum* (it īpaši damakšņa tipa mežos). Sūnu stāvā dominē Šrēbera rūsa *Pleurozium schreberi* un spīdīgā stāvaine *Hylocomium splendens*.

Lieguma teritorijā samērā maz sastopami slapji meži – F.2.3., F2.4., un tie aizņem nelielas platības (kopā 43.5 ha). Meži, kur dominējošā koku suga ir bērzs vai melnalksnis, sastopami galvenokārt gar ezera piekrasti un privātīpašumos, kur tie izveidojušies, aizaugot ganībām, un tādēļ ir vidēja vecuma - 30-50 gadi, vecākie no šiem mežiem (8.3 ha) pieskaitāmi Eiropas Savienībā aizsargājamam biotopam – "Purvaini meži" (kods 91D0*). Neliela daļa no slapjajiem mežiem (4.3 ha) pieskaitāmi Eiropas Savienībā aizsargājamam biotopam – "Melnalkšņu staignāji" (kods 9080*).

Kopumā lieguma teritorijā dominē veci priežu meži. Audzes, kuras vecākas par 100 gadiem, aizņem 42 % no mežu platības. Vairums no šīm audzēm ir no 101 līdz 120 gadus vecas, bet ir sastopamas audzes, kuras sasniegušas 192 gadu vecumu. Šie fakti liecina par salas mežu mazskartību un dabiskumu.

Saimniecības "Bukkārkli" mežā sastopama invazīvā svešzemju suga pīlādžlapu sorbārija *Sorbaria sorbifolia*. Šī suga izplatījusies no "Pārupju" mājas apstādījumiem un patreiz diezgan nopietni apdraud sausos priežu mežus. Pīlādžlapu sorbārija veido blīvas krūmu audzes sausajā priežu mežā, tādējādi noēnojot un izspiežot savvaļas augu sugas. Nepieciešams šīs sugas izplatību ierobežot, veicot tās izpļaušanu ziemas sezonā.

Purvi

Purvi un pārlūstoši klajumi aizņem nelielu salas daļu 10.1 ha (3%) un pieskaitāmi pārejas purviem – G.2. Tie lokalizēti salas vidienē galvenokārt 109. kvartālā (7.5 ha) un pieskaitāmi Eiropas Savienībā aizsargājamam biotopam – "Pārejas purvi un slīkšņas" (kods 7140). Purvs klāts ar nelielām priedītēm (109. kvartāla 10. nogabals), bet dienvidu virzienā tās nomaina bērzs (109. kvartāla 15. nogabals). Purva ziemeļu galā zemsedzē dominē purva vaivariņš *Ledum palustre*, lācenes *Rubus chamaemorus*, dzērvēnes *Oxycoccus sp.*, spilves *Eriophorum sp.* uz ciņiem melnā vistene *Empetrum nigrum*, parastais virsis *Calluna vulgare*. Savukārt dienvidu galā zemsedzē dominē trejlapu puplaksis *Menyanthes trifoliata*, parastā purvpaparde *Thelypteris palustris* un grīšļi *Carex sp.*. Sūnu stāvā dominē sfagni *Sphagnum sp.*. Purva un meža kontaktjoslā dominē parastā niedre *Phragmites australis*.

1.5. TERITORIJAS SOCIĀLEKONOMISKAIS RAKSTUROJUMS

1.5.1. Demogrāfiskā analīze (iedzīvotāji, nodarbinātība)

Kopš pagājušā gadsimta deviņdesmito gadu sākuma sala nav apdzīvota.

1.5.2. Teritorijas izmantošanas veidi

1.5.2.1. Tūrisms un atpūta

Tūrisma infrastruktūra nav izveidota.

Viena no tūristu iecienītākajām vietām lieguma teritorijā ir Saukumraga un Priežraga apkārtnē (107. un 110. kv.). Ar katru gadu šo teritoriju noslogojums pieaug, jo to apmeklē ne tikai apkārtējo ciemu iedzīvotāji, bet arī tūristi, kuri apmetušies Usmas ezera apkārtnē esošajās atpūtas bāzēs vai atbraukuši uz salu atpūsties vairākas dienas ar teltīm. Salas teritoriju intensīvi apmeklē arī makšķernieki, bet vasaras sezonā viņu darbību kontrolē pašvaldības noalgots zivju inspektors. 2004. gada vasaras sezonā uz salas vienlaicīgi tika konstatētas divas telšu apmetnes, kurās bija uzceltas katrā vairāk kā piecas teltis. Šādu aktivitāšu rezultātā izveidotas ugunsgrūku vietas, izmesti sadzīves atkritumi, cirsti koki un krūmi, spēcīgi degradēta zemesdzīve. Ziemas periodā, kad ezers aizsalis, uz salas var uzbraukt ar transportu, bet patreiz nav konstatēti izbraukāti biotopi un cita veida postījumi.

1.5.2.2. Mežsaimniecība

Dabas lieguma teritorijas lielāko daļu klāj meži, kurus apsaimnieko VAS "Latvijas valsts meži" Ziemeļkurzemes mežsaimniecības Usmas iecirknis un kontrolē Ventspils virsmehānikas Usmas mežsaimniecība. Gandrīz puse no lieguma teritorijas mežiem ir sasniegusi galvenās cirtes vecumu, jaunaudzis nav sastopams, savukārt kopšanas ciršu vecuma audzes aizņem 52 % no lieguma mežiem.

Mežsaimniecības intensitāte lieguma teritorijā bijusi samērā zema, un ciršana veikta ziemas periodā, lai materiālus varētu transportēt pa ledu. Pēdējās kailcirtes salā, iespējams, veiktas 20 līdz 30 gadus atpakaļ, par ko liecina salas jaunāko mežaudžu vecums. Kopšanas ciršu intensitāte ir bijusi samērā augsta laika posmā no 1996. līdz 1997. gadam, tad izkoptas lielā daļā audžu Baktisragā (106. kv.) un Lošragā (108. kv.). Šajā laika periodā mežizstrādes tiesības Viskūžu salas valsts mežos piederēja ilgtermiņa izstrādātājam.

Pēdējā mežsaimnieciskā darbība salas teritorijā bijusi 2003. gadā, kad saimniecības "Pārūpi" mežos veikta kopšanas cirte 5.3 ha platībā.

1.5.2.3. Medības

Medību tiesības lieguma teritorijā izmanto mednieku kolektīvs "Plučī". Pēdējo trīs gadu laikā medības uz salas praktiski nav veiktas un mednieku kolektīvs patreiz nav izrādījis intesi veikt intensīvu salas apmedīšanu, jo to apgrūpina nokļūšana uz salas.

Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

Patreiz lieguma teritorijā novēroti meža cūku postījumi pļavās un tām pieguļošajās mežaudzēs, bet tie nav būtiski.

1.5.2.4. Zivsaimniecība

Lieguma teritorija robežojas ar Usmas ezera krastu un tādēļ bieži uz salas un salas tuvumā novērojami makšķernieki.

1.5.2.5. Meža blakusizmantošana

Viskūžu sala ir sēņotāju un ogotāju iecienīta vieta. Sausajos priežu mežos bagātīgi aug mellenes, brūklenes un gailenes, savukārt purvainajās vietās – lācenes un dzērvenes. Sēņu un ogu laikā cilvēku klātbūtne ir jūtama visā salas teritorijā.

1.6. IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS

- Avotiņa R., 1984. Ezeri. – Latvijas Padomju Enciklopēdija. 5². Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 69.-71.
- Avotiņa R., 1998. Viskūžu sala. - Latvijas Daba. Enciklopēdija. 6. Rīga: Preses Nams, 95.
- Āboltiņš O., Zelčs V., 1995. Ģeomorfoloģiskā rajonēšana. - Latvijas daba. Enciklopēdija. 2. Rīga: Latvijas Enciklopēdija, 140.-141.
- Āva R., 1994. Augšņu rajonēšana. - Latvijas daba. Enciklopēdija. 1. Rīga: Latvijas Enciklopēdija, 88.-90.
- Brūderis A., Lukss I., 1991. No Usmas līdz jūrai. Rīga: Latvijas enciklopēdiju redakcija, 1.-16.
- Eberhards G., 1984. Glaciomorfoģenētiskie kompleksi. - Latvijas Padomju Enciklopēdija. 5². Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 40.
- Eipurs I., 1998. Usmas ezers. – Latvijas Daba. Enciklopēdija. 6. Rīga: Preses Nams, 15.-16.
- Kabucis I., 1997. Piejūras ģeobotāniskais rajons. - Latvijas daba. Enciklopēdija. 4. Rīga: Preses Nams, 118.-119.
- Kabucis I. (red.), 2000. Biotopu rokasgrāmata. Eiropas Savienības aizsargājami biotopi Latvijā. Rīga, 140 lpp.
- Kabucis I. (red.), 2001. Latvijas biotopi. Klasifikators. Rīga, 96 lpp.
- Liepa I., 2003. Damaksnis - Meža enciklopēdija. Pirmais sējums. Rīga: "Zelta Grauds", 71.
- Ramans K., 1994. Ainavrajonēšana. - Latvijas daba. Enciklopēdija. 1. Rīga: Latvijas Enciklopēdija, 22.-24.
- Ramans K., Zelčs V., 1995. Fizioģeogrāfiskā rajonēšana. – Latvijas daba. Enciklopēdija. 2. Rīga: Latvijas Enciklopēdija, 75.-76.
- Zelčs V., 1998. Ugāles līdzenums. – Latvijas Daba. Enciklopēdija. 5. Rīga: Preses Nams, 250.-252.

II DAĻA. TERITORIJAS NOVĒRTĒJUMS

2.1. TERITORIJA KĀ VIENOTA DABAS AIZSARDZĪBAS VĒRTĪBA UN TO IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

Lieguma teritorijas un pieguļošā Usmas ezera biotopu komplekss nodrošina labvēlīgus dzīvošanas apstākļus tādām jutīgām putnu sugām kā jūras ērglis, zivju ērglis un ūpis. Lai saglabātu lieguma teritorijā esošās vērtības – retās augu un putnu sugas, retos biotopus, nepieciešams ierobežot atpūtnieku plūsmu salas piekrastē, kā arī mežsaimniecisko darbību lielajos priežu mežu masīvos.

Galvenie lieguma teritoriju ietekmējošie faktori ir:

- paaugstinātā un nekontrolētā rekreācijas slodze;
- mežsaimniecība;
- motorlaivu un ūdensmotociklu izraisītie trokšņi;
- invazīvo sugu izplatīšanās;
- lauksaimniecības zemju aizaugšana.

2.2. BIOTOPI KĀ DABAS AIZSARDZĪBAS VĒRTĪBA, TO SOCIĀLEKONOMISKĀ VĒRTĪBA UN TOS IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

Lieguma teritorijā sastopamas vairākas biotopu grupas: sausie un slapjie meži, purvi un pļavas. Salas biotopu komplekss kopā ar Usmas ezeru un pieguļošajām salām – Moricsala un Lielalksnīte veido Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgu vietu Latvijā (LV074 "Moricsala un Viskūžu sala").

2.2.1. Pļavas

Dabas aizsardzības vērtības

Dabas liegumā bioloģiski vērtīgu pļavu ir maz. Tikai nelielā platībā pārstāvēts Eiropas Savienības Biotopu direktīvas (Council Directive 92/43/EEC) 1. pielikumā minētais biotops "Sugām bagāta atmatu pļava" (kods 6270*).

Galvenā zālāju veģetācijas loma dabas liegumā ir uzturēt biotopu daudzveidību, lai nodrošinātu barības bāzi un atpūtas iespējas dažādām dzīvnieku sugām.

Sociālekonomiskās vērtības

Pļavas savu sociālekonomisko vērtību lieguma teritorijā ir zaudējušas, jo kopš salā nav pastāvīgo iedzīvotāju un mājlopu, pļavas nav pļautas un ganītas. Siena ieguvu apgrūtinā arī tas fakts, ka sienu no salas iespējams transportēt tikai ziemā pa ledu.

Ietekmējošie faktori

Pļavu vērtību ietekmē vairāki faktori:

Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

- pļavas netiek apsaimniekotas un notiek pļavu dabiskā aizaugšana;
- mežacūku rakumos ieviešas ruderālās sugas;
- invazīvā suga - zilā lupīna ātri izplatās un nomāc savvaļas augus.

2.2.2. Meži un purvi

Dabas aizsardzības vērtības

1. Daļa (36 %) no dabas lieguma teritorijā sastopamiem mežiem pieskaitāmi dabiskajam skuju koku meža biotopam, no kuriem 2.8 ha jau izveidoti kā meža dabiskie biotopi un pārveidojami par mikroliegumiem pamatojoties uz LR Zemkopības ministrijas 2001. gada 9. novembra instrukciju Nr. 7 "Meža biotopu, kuriem izveidojami mikroliegumi, noteikšanas metodika". Mežu dabas aizsardzības vērtība pieaugs, netraucējot un neiejaucoties dabisko procesu norises gaitā.

2. Mežos un purvos konstatētas 32 sugas (1 - zīdītāju, 20 – putnu, 11 – augu sugas), kas iekļautas Latvijas īpaši aizsargājamo sugu skaitā (MK 2000.g. 14.novembra noteikumi Nr.396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu").

3. Lielākā daļa no lieguma mežiem un purviem atbilst Eiropas Savienības Biotopu direktīvas (Council Directive 92/43/EEC) 1. pielikumā minētajiem biotopiem. Daļa no sausajiem priežu mežiem pieskaitāma "Boreālie meži" (kods 9010*) biotopiem. Daļa no mitrajiem un slapjajiem mežiem "Purvaini meži" (kods 91D0*) un "Melnalkšņu staignāji" (kods 9080*) biotopiem. Šie biotopi ir īpaši nozīmīgi mežu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai. Savukārt purvos konstatēts "Pārejas purvi un slīkšņas" (kods 7140) biotops.

Sociālekonomiskās vērtības

Mežu sociālekonomiskā vērtība ir to koksnes krāja. Tos izmanto arī medībām, pastaigām un atpūtai, ogošanai un sēņošanai. Meži kalpo par dzīves vidi dzīvniekiem.

Ietekmējošie faktori

Meži zaudē savu bioloģisko vērtību galvenokārt rekreācijas ietekmē. Tiek nomīdīta zemsedze, izveidotas ugunsroku vietas, novācot ogas ar palīgierīcēm, bojāti sīkkrūmi. Meži pielūžņoti ar atpūtnieku atstātajiem sadzīves atkritumiem un nelegāli izveidotajām atpūtas vietām. Sakarā ar to, ka mežizstrāde galvenokārt notiek ziemas periodā, tad netiek traucētas retās putnu sugas un zemsedzes bojājumi ir minimāli, kopšanas circes rezultātā no meža tiek izvākti sausie koki un kritālas.

Invazīvā suga – pīlādžlapu sorbārija izplatās sausajos priežu mežu biotopos, patreiz tas novērojams saimniecības "Bukkārkli" teritorijā.

2.3. SUGAS KĀ DABAS AIZSARDZĪBAS VĒRTĪBA, TO SOCIĀLEKONOMISKĀ VĒRTĪBA UN TĀS IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

Dabas aizsardzības vērtības

Dabas lieguma teritorijā konstatētas 32 sugas (3. pielikums), kas iekļautas Latvijas īpaši aizsargājamo sugu skaitā (MK 2000.g. 14.novembra noteikumi Nr.396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu"), 1 – zīdītāju suga, 20 – putnu suga, 8 – sēkļaugu sugas, 3 – sūnu sugas. No tām 11 sugām likumdošana paredz mikroliegumu izveidošanu (MK 2001.g. 30.janvāra noteikumi Nr.45 "Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi"). Sūnu sugas - garsetas mēzija un spīdīgā āķīte, iekļautas Eiropas Savienības Biotopu direktīvas (Council Directive 92/43/EEC) 2. pielikumā. Deviņas no salā konstatētajām putnu sugām iekļautas Eiropas Savienības direktīvas par savvaļas putnu aizsardzību (Council Directive 79/409/EEC) 1. pielikumā – jūras ērglis, zivjērglis, mežirbe, dzērve, ūpis, apodziņš, pelēkā dzilna, melnā dzilna, mazais mušķērājs.

Sociālekonomiskās vērtības

Retajām dzīvnieku un augu sugām ir estētiskā un izglītojoša vērtība, kas nodrošina cilvēkos izpratni par procesu norisi netraucētā dabā un ļauj lepoties ar Latvijas dabas bagātību.

Ietekmējošie faktori

Būtiskākais faktors, kurš apdraud sugu eksistenci, ir pieaugošā rekreācija. Reto putnu sugu ligzdošanu būtiski traucē troksnis un cilvēka klātbūtnes faktors vairošanās un mazuļu izvešanas periodā. Savukārt retās augu sugas apdraud nobradāšana ogu lasīšanas periodā. Ligzdojošos putnus un īpaši aizsargājamās augu sugas būtiski var ietekmēt arī ugunsgrēki un hidroloģiskā režīma maiņa, ko var izraisīt cilvēku saimnieciskā darbība.

SIA "AIS"
Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

2.4. TERITORIJAS VĒRTĪBU APKOPOJUMS UN PRETNOSTATĪJUMS

Tā kā Viskūžu sala ir lielākā Latvijas ezeru sala un blakus tai atrodas Moricsalas rezervāts, kurš iekļauj sevī Moricsalu un Lielalksnīti, tā izraisa pastiprinātu tūristu interesi. Savukārt sakarā ar aizsargājamo putnu sugu ligzdošanu cilvēku pieplūdums vasaras sezonā salā nav pieļaujams un tadēļ lielākā salas daļa vasaras sezonā būs nepieejama apmeklētājiem, tadējādi nodrošinot reto un īpaši aizsargājamo sugu un biotopu aizsardzību

Dabas lieguma vērtību apkopojums un pretnostatījums attēlots 6. tabulā.

6. tabula.

Teritorijas vērtību apkopojums un pretnostatījums

Dabas aizsardzības vērtības	Sociālekonomiskās vērtības
Pļavas – atklātie biotopi, kas nodrošina ar barības bāzi putnu un kukaiņu sugas. Nelielā platībā sastopams Eiropas Savienības biotopu direktīvā minētais sugām bagātas atmatu pļavu biotops.	Apbūvei un tūrisma infrastruktūras izveidei piemērotas vietas. Pļaušana, ganīšana.
Purvs	Ogošanai piemērotas vietas.
Vecie meži ar Eiropas Savienības biotopu direktīvā minētiem boreālo mežu un melnalkšņu staigņāju biotopiem. Mežos ligzdo Latvijā retas un īpaši aizsargājamas putnu sugas.	Mežsaimniecībai, medībām, ogošanai, sēņošanai, rekreācijai un izglītošanai piemērotas vietas.

III DAĻA. TERITORIJAS SAGLABĀŠANAS MĒRĶI

3.1 TERITORIJAS APSAIMNIEKOŠANAS IDEĀLIE JEB ILGTERMIŅA MĒRĶI

Ilgtermiņa mērķis ir saglabāt dabas liegumā "Viskūžu sala" dzīvotspējīgas īpaši aizsargājamo sugu atradnes, nodrošinot to eksistencei nepieciešamos apstākļus.

3.2. TERITORIJAS APSAIMNIEKOŠANAS ĪSTERMIŅA MĒRĶIS PLĀNĀ APSKATĪTĀJAM APSAIMNIEKOŠANAS PERIODAM

Dabas lieguma ilgtspējīgas attīstības veicināšanai un nodrošināšanai ar mērķi saglabāt retās un īpaši aizsargājamās sugas izvirzīti šādi īstermiņa mērķi:

3.2.1. saglabāt biotopus, kuri nepieciešami reto un īpaši aizsargājamo sugu eksistencei;

3.2.2. veicināt reto un īpaši aizsargājamo putnu sugu ligzdošanu;

3.2.3. samazināt patreizējo antropogēno slodzi;

3.2.4. nodrošināt sabiedrības informēšanu un lieguma teritorijas atzīmēšanu dabā;

3.2.5. izstrādāt plānā paredzēto pasākumu efektivitātes novērtēšanas sistēmu, lai vajadzības gadījumā mainītu aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumus.

IV DAĻA. TERITORIJAS APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI

4.1. APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI

Apsaimniekošanas pasākumi (7. tabula) saplānoti desmit gadiem (2005. – 2015.). Vietas, kurās paredzēts ierīkot atpūtas vietas, attēlotas 7. pielikumā. 7. tabulā sniegtas aptuvenās izmaksas, kuras nepieciešamas šo pasākumu realizēšanai, kā arī potenciālie darba veicēji vai finansētāji.

Pasākuma prioritāte: I – prioritārs, II – būtisks, III – vēlams.

7. tabula.

Apsaimniekošanas pasākumi no 2004. līdz 2015. gadam

Mērķis (no 3. nodaļas)	Pasākums	Priori- tāte	Vēlamais izpildes termiņš	Izmaksas, izpildi veicošā vai koordinējošā institūcija	Izpildes kvalitātes rādītāji
1.	2.	3.	4.	5.	6.
3.2.1. Saglabāt biotopus, kuri nepieciešami reto un īpaši aizsargājamo sugu eksistencei; 3.2.2. Veicināt reto un īpaši aizsargājamo putnu sugu ligzdošanu; 3.2.3. Samazināt antropogēno slodzi	4.1.1. Pļavu apsaimniekošana	II	2005. 2015.	LAD	Saglabāta biotopu dažādība, novērsta jaunu atpūtas vietu iekārtošana un cilvēku pieplūdums uz salas putnu perēšanas laikā
	4.1.2. Invazīvo sugu izplatīšanās ierobežošana	II	2005. 2015.	LAD Valsts budžets	
	4.1.3. Vienas mākslīgās ligzdas uzstādīšana	II	2005.	50.- Ls VAS "L.v.m."	
	4.1.4. Atkritumu aizvākšana	II	2005. 2015.	100.- Ls gadā Usmas pag. VAS "L.v.m."	
	4.1.5. Atpūtas vietu iekārtošana	I	2005.	2000.- Ls VAS "L.v.m."	
	4.1.6. Izveidotās infrastruktūras uzturēšana	I	2006. 2015.	500.- Ls gadā VAS "L.v.m." "Usmas krasts"	
	4.1.7. Lieguma aizsardzības un izmantošanas noteikumu ievērošanas kontrole	I	2005. 2015.	100.- Ls gadā	

SIA "AIS"
Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

1.	2.	3.	4.	5.	6.
3.2.4. Lieguma teritorijas atzīmēšana dabā.	4.1.8. Informācijas zīmju izvietošana (25 gab.)	I	2005.	700.- Ls DAP VAS "L.v.m."	Izvietotas informācijas zīmes un stands
	4.1.9. Informatīvā stenda izgatavošana un novietošana	II	2007.	400.- Ls VAS "L.v.m."	
	4.1.10. Informatīvā bukleta sagatavošana un iespiešana (30 000 gab.)	III	2007.	2000.- Ls "Usmas krasts"	
3.2.5. Pasākumu novērtēšana	4.1.16. Putnu sugu monitoringa metodikas izstrādāšana	I	2005.	LOB	Izstrādāta putnu sugu monitoringa metodika; monitoringa rezultāti
	4.1.17. Monitoringa veikšana	II	Līdz 2015.	LOB	

Tabulā lietotie saīsinājumi:

VAS "L.v.m." – VAS "Latvijas valsts meži" Ziemeļkurzemes mežsaimniecība
VMD – Valsts Meža dienests, Ventspils virsmežniecības Usmas mežniecība
RVP – Ventspils reģionālā vides pārvalde
LAD – Lauku atbalsta dienests
DAP – Dabas aizsardzības pārvalde
LOB – Latvijas ornitoloģijas biedrība
"Usmas krasts" – sabiedriska organizācija "Usmas krasts"

Mērķis: Saglabāt biotopus, kuri nepieciešami reto un īpaši aizsargājamo sugu eksistencei (3.2.1.), veicināt reto un īpaši aizsargājamo putnu sugu ligzdošanu (3.2.2.), samazināt antropogēno slodzi un mazināt tās negatīvo ietekmi uz biotopiem (3.2.3.)

Tā kā lieguma teritorijas un Moricsalas rezervāta komplekss ir nozīmīgs reto un aizsargājamo putnu sugu saglabāšanai ne tikai Latvijas, bet arī Eiropas mērogā, nepieciešams novērst faktorus, kuri traucē šo putnu sugu ligzdošanu. Galvenie traucējošie faktori ir mežizstrāde un cilvēku klātbūtne salā vairošanās un perēšanas periodā. Lai šos faktorus novērstu, daļā lieguma teritorijas paredzēts aizliegt jebkādu saimniecisko darbību un izslēgt cilvēku klātbūtnes faktoru laika posmā no 1. februāra līdz 1. augustam un ierobežot jaunu dzīvojamo ēku būvi salas dienvidu galā, atļaujot veikt dzīvojamo ēku būvi īpašumos "Medņi" (zemes kadastra Nr.98740100068) un "Pārupji" (zemes kadastra Nr.98740090001) uz veco ēku pamatiem. Ņemot vērā, ka ziemas un rudens sezonas laikā salu apmeklēs cilvēki, ir paredzēts labiekārtot vairākas ugunsкура vietas, lai atpūtnieku pašdarbības rezultātā netiktu bojāti piekrastes biotopi.

4.1.1. Pļavu apsaimniekošana

Vēlamā apsaimniekošana sausajām kāpu pļavām ar liekto sariņsmilgu ir sīklopu ganīšana vai regulāra pļaušana reizi divos gados. Visiem pārējiem dabisko zālāju

Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

biotopiem, kā arī vecajām atmatām sākotnēji nepieciešami atjaunošanas pasākumi – pirmreizēja nodedzināšana vecās kūlas iznīcināšanai un mikroreljefa nolīdzināšana (šļūksna u.c.). Pēc šo pasākumu veikšanas var atsākt pļaušanu, kas sākotnēji būtu jāveic reizi gadā augusta mēnesī. Vēlāk, kad biotopa struktūra un sugu sastāvs atjaunojies, jāturpina pļaušana vismaz vienu reizi divos gados. Atmatu pļāvās un mitrajās pļāvās labvēlīgs apsaimniekošanas režīms būtu arī sīklopu vai liellopu ganīšana.

Lai veicinātu bioloģiskās daudzveidības paaugstināšanos un saglabātu zālāju biotopus, nepieciešams atjaunot saimniecības "Pārupji" pļavu (zemes kadastra Nr. 9874009003), kura atrodas uz dienvidiem no Priežraga, tās sākotnējās robežās. Pļavā nepieciešama koku un krūmu izciršana saglabājot vecos kokus, mikroreljefa līdzināšana un pļaušanas atsākšana. Pirms uzsākt šīs pļavas atjaunošanas darbus, nepieciešams izveidot pļavas atjaunošanas plānu, kura izstrādē piedalās nozaru eksperts, kurš tiesīgs sniegt atzinumus par mikroliegumu izveidošanu pļavu biotopos.

Sakarā ar to, ka vasaras sezonā uz salu nogādāt tehniku ir problemātiski, pļavu apsaimniekošanas darbi pārsvarā ir roku darbs, kas sadārdzina pļavu uzturēšanas izmaksas. Visā lieguma teritorijā pļavu pļaušanu vēlams veikt augusta mēnesī un nopļautais siens jānovāc. Notiekot apbūves darbiem un pagalmu labiekārtošanai, nepieciešams saglabāt dabiskos zālājus un izvairīties no mākslīgā zālāja izveidošanas. Ārpus māju pagalmiem pļavas nav ieteicams pļaut vairāk kā vienu reizi gadā.

4.1.2. Invazīvo sugu izplatīšanās ierobežošana

Samniecības "Bukkārkli" teritorijā nepieciešams veikt pīlādžlapu sorbārijas krūmu izpļaušanu rudens vai ziemas periodā. Sākotnēji izpļaušanu vajadzētu veikt katru gadu. Ja šī suga sastopama arī kaimiņu saimniecību īpašumos, tad arī tajos to nepieciešams ierobežot.

Saimniecību "Pārupi" un "Āboliņi" teritorijā nepieciešams ierobežot zilās lupīnas izplatīšanos izpļaujot, to katru gadu pirms sēklu nogatavošanās.

4.1.3. Mākslīgās ligzdas izvietošana un uzturēšana

Lai veicinātu jūras ērgļa ligzdošanu, nepieciešams uzstādīt jaunu mākslīgo ligzdu un veikt ar uzstādīšanu saistītus apsaimniekošanas pasākumus (koku zaru apzāģēšanu u.c.).

4.1.4. Atkritumu izvākšana

Sadzīves atkritumi pārsvarā sastopami gar salas piekrasti (atpūtnieku un makšķernieku atstātie, kā arī ar ezera ūdeņiem sanestie atkritumi). Tos nepieciešams savākt. Atkritumu savākšana jāveic katru gadu laika posmā no 1. augusta līdz 1. februārim.

4.1.5. Atpūtas vietu iekārtošana

Atpūtas vietās ieteicams izveidot pāris solus, galdus, iekārtot ugunsкура vietas, izvietot atkritumu urnas un saliekamās sausās tualetes. Atpūtas vietas pieļaujams izveidot posmā no Saukumraga līdz Priežragam sekojošās vietās: 1) Saukumragā - 107. kvartāla 8. nogabalā; 2) 107. kvartāla 30. nogabalā; 3) 110. kvartāla 12. nogabalā.

Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

4.1.6. Izveidotās infrastruktūras uzturēšana

Uzturēt izveidoto infrastruktūru, paredzot sabojāto elementu (zīmes, atpūtas vietu labiekārtojumu u.c.) atjaunošanu un tualešu izvešanu.

4.1.7. Lieguma aizsardzības un izmantošanas noteikumu ievērošanas kontrole

Līdz šim esošā kontrole ir bijusi mazefektīva. Nepieciešams pastiprināt teritorijas kontroli, lai nodrošinātu paredzēto apsaimniekošanas pasākumu efektivitāti. Patreiz Usmas pagasta pašvaldība vasaras sezonā algo cilvēku, kurš kontrolē makšķerēšanas procesu ezerā. Šis cilvēks varētu kontrolēt arī Viskūžu salu, lai regulējamā režīma zonā apmeklētāji nebūtu laika periodā no 1. februāra līdz 1. augustam, un pēc 1. augusta tajā neceltu teltis.

Nodrošināt lieguma teritorijas atzīmēšanu dabā (3.2.4.)

4.1.8. Informācijas zīmju izvietošana

Lai atzīmētu lieguma teritoriju dabā, nepieciešams izvietot informatīvās zīmes gar lieguma robežām ik pēc 100 m. Gar regulējamā režīma zonas robežu pie informatīvām zīmēm ieteicams pievienot plāksnītes ar informāciju par apmeklēšanas termiņu ierobežojumu, kā arī uzturēšanās noteikumiem. Ieteicams izvietot aptuveni 25 zīmes.

4.1.9. Informatīvo stendu izvietošana

Jāizvieto informatīvais stends, lai informētu potenciālos lieguma apmeklētājus par tā dabas vērtībām, kā arī atļautajām un neatļautajām darbībām dabas liegumā. Paredzēts izvietot 1 stendu Saukumraga atpūtas vietā.

4.1.10. Informatīvā bukleta sagatavošana un iespiešana

Lai informētu lieguma apmeklētājus par dabas vērtībām liegumā un to nozīmi Latvijā un Eiropā, būtu vēlams izveidot bukletu, kurš būtu pieejams tūrisma informācijas centros, pašvaldībā un ar tūrisma infrastruktūru (viesnīcas, kempingi) saistītajos objektos.

Izstrādāt plānā paredzēto pasākumu efektivitātes novērtēšanas sistēmu, lai vajadzības gadījumā mainītu aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumus (3.2.5.)

4.1.11. Biotopu un sugu monitoringa metodikas izstrādāšana

Patreiz Latvijas ornitologu biedrība izstrādā metodiku īpaši aizsargājamo putnu sugu novērošanai un ligzdošanas apstākļu novērtēšanai Latvijas īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, lai konstatētu un novērtētu aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumu efektivitāti.

4.1.12. Monitoringa veikšana

Veikt regulāru īpaši aizsargājamo putnu sugu ligzdošanas stāvokļa novērtēšanu.

SIA "AIS"
Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

4.2. IETEICAMĀIS ZONĒJUMS

4.2.1. Regulējamā režīma zona

Izveidota, lai nodrošinātu īpaši aizsargājamo putnu sugu ligzdošanu. Regulējamā režīma zona aizņem 260.2 ha lielu platību (8. pielikums).

Regulējamā režīma zonā iekļauta lielākā salas daļa un tajā atrodas jūras ērgļa un zivjērgļa ligzdošanas vietas. Visu teritoriju klāj mežs, kura vidū atrodas pārejas purvs, bet dienvidaustrumu krastā atrodas aizaugoša pļava. Regulējamo režīma zonu atļauts apmeklēt laika periodā no 1. augusta līdz 1. februārim, lai netraucētu putnu ligzdošanu.

4.2.2. Dabas lieguma zona

Izveidota, lai saglabātu biotopu dažādību, tādējādi nodrošinot eksistences iespējas citām sugām. Dabas lieguma zona aizņem 43.8 ha lielu platību (8. pielikums).

Dabas lieguma zonā nav pieļaujama pārāk liela antropogēnā slodze, jo tas var būtiski ietekmēt regulējamā režīma zonā ligzdojošās īpaši aizsargājamās putnu sugas (4. pielikums). Tādēļ dabas lieguma zonā būvniecība pieļaujama tikai uz veco dzīvojamo māju pamatiem, kādi salas teritorijā sastopami divās vietās: īpašumā "Medņi" (zemes kadastra Nr.98740100068) un īpašumā "Pārupji" (zemes kadastra Nr.98740090001) (6.pielikums). Visos dabas liegumu zonas īpašumos atļauts izveidot ugunsкура vietu un telšu vietas, bet vienlaicīgi īpašuma teritorijā var atrasties tikai 10 cilvēki.

V DAĻA. PLĀNA IEVIEŠANA UN ATJAUNOŠANA

5.1. PLĀNA IEVIEŠANAS PRAKTISKIE ASPEKTI

Plāns jāievieš 10 gadu laikā pēc tā apstiprināšanas. Nepieciešamības gadījumā plānu var papildināt vai tajā veikt korekcijas.

Plānā paredzētos apsaimniekošanas pasākumus galvenokārt veiks un koordinēs: Usmas pagasta padome, VAS "Latvijas valsts meži" Ziemeļkurzemes mežsaimniecība, sabiedriskā organizācija "Usmas krasts".

Likums "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām" paredz, ka teritorijas saglabāšanu, uzturēšanu un pārvaldi finansē no valsts budžeta līdzekļiem. Pašvaldībai ir tiesības izmantot ienākumus no bezpeļņas organizāciju saimnieciskās darbības un ziedojumus naudas līdzekļu vai mantas veidā, kā arī līdzekļus no naudas sodiem un videi nodarīto zaudējumu atlīdzības, kas iegūti par šo teritoriju aizsardzības un izmantošanas noteikumu pārkāpumiem. Aizsargājamo teritoriju saglabāšanai un uzturēšanai var izveidot arī speciālus fondus. Šiem nolūkiem ir iespējams arī pieprasīt līdzekļus Vides ministrijā.

Līdzekļus lieguma apsaimniekošanai var iegūt arī iesaistoties dažādos starptautiskajos projektos.

5.2. PLĀNA ATJAUNOŠANA

Plāns paredzēts 10 gadiem, sākot no tā apstiprināšanas.

5.3. NEPIECIEŠAMIE GROZĪJUMI TERITORIJAS PLĀNOJUMOS

Tā kā Usmas pagastam teritorijas attīstības plāns un teritorijas plānojums ir tikai tapšanas stadijā, tad izstrādes gaitā nepieciešams tajā iekļaut dabas aizsardzības plānā noteikto zonējumu un apsaimniekošanas pasākumus. Būtu vēlams ierobežot ūdensmotociklu un motorlaivu pārvietošanos dabas liegumam pieguļošajā akvatorijā, lai šo transporta līdzekļu izraisītais troksnis netraucētu īpaši aizsargājamās putnu sugas.

5.4. TERITORIJAS ROBEŽU MAIŅA

Patreizējā dabas lieguma "Viskūžu sala" robežas nepieciešams paplašināt, lai nodrošinātu aizsargājamo sugu saglabāšanu. Lieguma paplašinājumā būtu vēlams iekļaut piekrastes niedrājus, kas piekļaujas salai.

No ornitoloģiskā viedokļa būtu vēlams dabas lieguma teritoriju iekļaut Moricsalas rezervāta sastāvā. Tādējādi izveidotos ezera salu komplekss, kura apsardzība un apsaimniekošana būtu Slīteres nacionālā parka pārziņā.

SIA "AIS"
Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

5.5. DABAS LIEGUMA "VISKŪŽU SALA" INDIVIDUĀLO AIZSARDZĪBAS UN IZMANTOŠANAS NOTEIKUMU PROJEKTS

1. Noteikumi nosaka dabas lieguma "Viskūžu sala" (turpmāk – liegums) individuālo aizsardzības un izmantošanas kārtību, kā arī tā funkcionālo zonējumu, lai nodrošinātu teritorijai raksturīgo salas ekosistēmu kompleksa saglabāšanu un īpaši aizsargājamo sugu dzīvotņu aizsardzību.
2. Lieguma teritorijā ir spēkā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi, ja šajos noteikumos nav noteikts citādi.
3. Liegumā ir noteiktas šādas funkcionālās zonas:
 - 3.1. regulējamā režīma zona;
 - 3.2. dabas lieguma zona.
4. Lieguma platība ir 304 ha. Lieguma funkcionālo zonu shēma noteikta šo noteikumu 1.pielikumā, funkcionālo zonu robežas – šo noteikumu 2.pielikumā.
5. Visā lieguma teritorijā aizliegts:
 - 5.1. veikt medījamo dzīvnieku piebarošanu;
 - 5.2. organizēt brīvā dabā masu sporta, izklaides un atpūtas pasākumus, kuros piedalās vairāk nekā 30 cilvēku;
6. Regulējamā režīma zona ir izveidota, lai nodrošinātu īpaši aizsargājamo putnu sugu ligzdošanu.
7. Regulējamā režīma zonā ir aizliegta jebkāda saimnieciskā un cita veida darbība, izņemot šādas darbības:
 - 7.1. teritorijas apmeklēšana, medības, ogošana un sēņošana laika posmā no 1. augusta līdz 1. februārim;
 - 7.2. teritorijas apmeklēšana, lai to apsargātu un kontrolētu aizsardzības režīma ievērošanu;
 - 7.3. zinātnisko pētījumu veikšana;
 - 7.4. vides un sugu monitorings;
 - 7.5. meža ugunsdrošības pasākumu īstenošana, cilvēku glābšana un meklēšana;
 - 7.6. dabas aizsardzības plānā paredzēto pasākumu īstenošana, kas nepieciešami ekosistēmu, īpaši aizsargājamo sugu un īpaši aizsargājamo biotopu aizsardzībai un saglabāšanai;
 - 7.7. tūrisma un izziņas infrastruktūras ierīkošana saskaņā ar dabas aizsardzības plānu.
8. Dabas lieguma zona ir izveidota, lai saglabātu zālāju veģetācijas bioloģisko daudzveidību un nodrošinātu teritorijas ilgtspējīgu attīstību.

Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

9. Dabas lieguma zonā ir spēkā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējo aizsardzības un izmantošanas noteikumu prasības, kas attiecas uz dabas liegumiem. Papildus aizliegts:

9.1. veikt mežsaimniecisko darbību laika posmā no 1. februāra līdz 31. jūlijam;

9.2. veikt individuālo apbūvi, izņemot īpašumus ar zemes kadastru numuriem 98740100068 un 98740090001, kur apbūve veicama uz veco dzīvojamo ēku pamatiem.

9.3. bez zemes īpašnieka atļaujas ierīkot ugunsкура un telšu vietas, bet ne vairāk kā vienu ugunsкура vietu un telšu vietas 10 cilvēkiem katrā īpašumā.

SIA "AIS"

Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

Dabas lieguma "Viskūžu sala"
individuālo aizsardzības un
izmantošanas noteikumu

1. pielikums

SIA "AIS"
Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

Dabas lieguma "Viskūžu sala"
individuālo aizsardzības un
izmantošanas noteikumu
2. pielikums

Dabas lieguma "Viskūžu sala" funkcionālo zonu robežas

I Regulējamā režīma zona

Ventspils rajons Ventspils virsmežniecība
Usmas pagasts Usmas mežniecība

Nr.p.k.	Kadastra numurs
1.	9874-009-0002
2.	9874-009-0003
3.	9874-009-0004

II Dabas lieguma režīma zona

Ventspils rajons Ventspils virsmežniecība
Usmas pagasts Usmas mežniecība

Nr.p.k.	Kadastra numurs
1.	9874-009-0001
2.	9874-009-0008
3.	9874-009-0009
4.	9874-010-0068
5.	9874-009-0010
6.	9874-009-0011

SIA "AIS"
Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāns

PIELIKUMI

1. Dabas aizsardzības pārvaldes 2004. gada 28. maija rīkojums Nr.29 "Par dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plāna izstrādes uzraudzības grupu"
2. Informatīvās sanāksmes un uzraudzības grupas sanāksmju protokoli
3. Usmas pagasta padomes sēdes protokola izraksts
4. Uzraudzības grupas atzinums par dabas aizsardzības plānu dabas liegumam "Viskūžu sala"
5. Īpašumu sadalījums dabas liegumā "Viskūžu sala"
6. Dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas pamatnes karte;
7. Apsaimniekošanas pasākumi dabas liegumā "Viskūžu sala"
8. Dabas lieguma viskūžu sala funkcionālais zonējums
9. Dabas liegumā "Viskūžu sala" konstatētie ES Biotopu direktīvas biotopi
10. Viskūžu salā un tai pieguļošajā akvatorijā reģistrētās putnu sugas
11. Dabas liegumā "Viskūžu sala" konstatētas īpaši aizsargājamās sugas
12. E. Berna priekšlikumi par dabas lieguma "Viskūžu sala" dabas aizsardzības plānu
13. Latvijas Ornitoloģijas biedrības pamatojums par individuālās apbūves nevēlamību dabas liegumā "Viskūžu sala"